

Az olvasás
össztantárgyi feladat

Szerk.: Nagy Attila,
Imre Angéla, Köntös Nelli
Savaria University
Press, Szombathely, 2011

Tenni az olvasásért

Az *olvasás össztantárgyi feladat* című konferencia (2011. május 13–14., Szombathely) előadásából azonos címmel megjelent kötet (szerk.: Imre Angéla, Köntös Nelli, Nagy Attila) a szövegértés és a tanítás, az olvasás és más tantárgyak kapcsolatát igyekszik körbejárni, miközben kitekint azokra a kihívásokra, amelyeket a digitális kor, a fejlődés és a gyerekek megváltozott érdeklődése állít a tanár elé. A cím ugyan szerényen az olvasásra utal, amely ma már inkább csak a szigorúan vett technét jelenti, az előadások valójában a tágabb értelemben vett szövegértésről szólnak.

A több mint ötven szerzőhöz köthető előadásokat a szerkesztők öt nagyobb fejezetbe sorolták, amelyek többé-kevésbé megfelelnek a konferencia szekcióinak. Igaz, található a kötetben olyan tanulmányok is, amelyek nem hangozhattak el a konferencián, néhány előadás pedig kimaradt a válogatásból, ám lényegében teljes az átfedés az anyagok között. Az *Előszót* Nagy Attila Bevezetése követi, amelyben a szerző összefoglalja a konferencia szervezésének körülményeit, illetve a Magyar Olvasástársaság (HUNRA) eddigi tevékenységének a jelen témához kapcsolódó előzményeit.

Az első nagyobb fejezet az *Alapvetés* címet viseli, és főleg amerikai szerzők „tankönyvi tömörségű, példászerűen rövid dolgozatai” révén nyújt betekintést abba, hogyan képzelik az olvasás és a többi tantárgy viszonyát más országokban. A fejezetet *Felvégi Emese* tanulmánya nyitja, amely röviden összefoglalja a tantárgyközi olvasás gyakorlatát az Amerikai Egyesült Államokban, majd amerikai kutatók írásai következnek a tárgyi tudás és a szövegértés, a szókincs, a tantárgyközi olvasás tanítása, illetve a könyvtárhasználat és a szövegértés kapcsolatáról. Itt említjük meg *Paula E. Griffith* tanulmányát az olvasás három fázisára (olvasás előtt, közben, után) épülő vizuális rendszerezők használatáról, illetve arról a módszerről, amelyet több iskolában sikeresen használnak annak érdekében, hogy egy-egy tantárgy kereté-

ben bővítsék a tanulók szakszókincsét, és fejlesszék általános és szaktárgyi szövegértési képességét. Érdekesség, hogy *Tóth Beatrix* is egy hasonló módszert ismertet részletesen (RWCT-program – Reading and Writing for Critical Thinking = Az olvasás és írás a kritikai gondolkodásért), és másik előadásában bemutatja a program gyakorlati alkalmazását is. A fejezetet *Ostorics László* előadása zárja, a PISA 2009-es mérésről. Röviden összefoglalja a nemzetközi mérés közel tíz évre kivetíthető eredményeiben tükröződő változásokat, majd kiemeli azokat a tényezőket, amelyek leginkább hatnak a tanulók szövegértésére, és amelyek a tanárok közvetlenül befolyásolhatnak.

A második fejezet az egyes tantárgyak szemszögéből vizsgálja a szövegértés fejlesztésének szükségességét és lehetőségeit. A matematika, a biológia, a történelem és a kémia tantárgyakban előforduló szövegértési fejlesztési módszerek és technikák mellett érdemes külön kiemelni *Éhmann Gáborné Havas Mária* előadását, amely a 8. évfolyamon tanuló diákok biológia-, földrajz- és nyelvtankönyveit hasonlítja össze. A szerző azt vizsgálja, hogy a különböző kiadók tankönyvei mennyire fejlesztik a szövegértést, és ajánlanak-e további olvasnivalókat, cikkeket, illetve internetes linkeket. A fejezet *Tóth Szilvia* tanulmányával zárul, aki a biológiaoktatásban megjelenő szépirodalmi utalásokat igyekszik feltárni, rámutatva arra, hogy az irodalmi alkotások nem élettől elrugaszkodott művek, hanem a mindennapok során használható tapasztalatszerzési források is, amelyekkel a tanulókat is meg kell ismertetni.

A *Mese, olvasás, irodalom* című fejezet egy érdekes kísérlettel nyit, *Czomba Magdolna* Kosztolányi *A kulcs* című novelláját elemzi, a mesék és Bruno Bettelheim mesékről adott értelmezése segítségével. Az újfajta elemzési szempont bemutatását *Bereczkiné Záluszi Anna* és *Lázárné Obbágy Katalin* előadásának szövege követi, ők beszámolnak az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának egyik olyan programjáról, ahol a kortárs magyar gyermekirodalmat hozzák közelebb a hallgatókhoz, hogy ők majd ezt megoszthassák tanítványaikkal is. *Bohusné Koncz Judit* egy Váchartyánban szervezett szövegértési verseny sikereiről számol be, míg *Körös Kata* a PISA-mérés tartalmi kerete alapján, kollégáival közösen szerkesztett szövegértési feladatgyűjteményt mutat be. *Kelemenné Széll Zsuzsanna* tanulmánya az anyanyelvi órákon alkalmazott kooperatív munka sikerességét vázolja fel. Részletes adatokkal és statisztikákkal alátámasztva érvel amellett, hogy a kooperatív tanulással még azokban az osztályokban is szemmel látható sikereket lehet elérni, amelyekben a tanulók nem túlságosan motiváltak az irodalomtanulásban. Végezetül szólnunk kell *Fűzfa Balázs* tanulmányáról. *Fűzfa*, bár némely gondolata előremutató, olyan elveket kér számon – az egyetemi bölcsészképzésekben több gimnazista kapjon helyet, mint középiskolai végzettségű –, amelyek a 21. században vállalhatatlanok. Érvelése logikailag is hibás (a szakközépiskolai végzettség alulírja az egyetemit), emellett úgy tekint a magyar nyelv és irodalom felsőfokú oktatására, mint amely képtelen bármit is hozzáadni a hallgatók meglévő ismereteihez. Sajnálatos, hogy a szerző nem gondolta még egyszer végig az előadását, mielőtt az a kötetbe került volna.

Az *Új források, eszközök* fejezet érdekes témákat feszeget, például az új eszközök megjelenésének hatása a fiatalok olvasási szokásaira. *Fehér Péter* a Kindle e-könyvolvasóról írott beszámolója jó példa arra, mennyire gyorsan halad előre a piac ezen a téren, hiszen

a nagyjából egy évvel ezelőtti előadás óta az Amazon már újabb olvasót dobott piacra, és a cikkben szereplő Kindlez ára azóta jelentősen csökkent. Lózi Tamás a reklámok és az érvelés viszonyát taglalja három konkrét reklámplakáton keresztül, míg Tóth Kálmán a múzeumi feliratok elhelyezéséről értekezik. Fehér Péter Hornyák Judittal közös előadása a tanárok számára is érdekes kérdéseket érint: mit és mennyit olvasnak a gyerekek otthon az interneten, illetve mely műveltségterületek érdeklik őket. A kutatás eredménye sajnos lesújtó, a tanulók – akik között az általános iskolástól az egyetemistáig minden réteg megtalálható – egyre kevesebbet és egyre ritkábban olvasnak. Azt gondolhatnánk, az így felszabadult időt filmnézéssel töltik, ám az itt kapott eredmények is elmaradnak a várttól. Végül Fenyő D. György a fiatalok olvasási szokásainak változását rendszerezi, feltárva ennek okait, következményeit. Bemutatja, hogyan és miért alakult át a korábbi lineáris, egykönyves olvasási mód több szöveg párhuzamos olvasásává, illetve maga az olvasás is egyszerű információkereséssé. Az elgondolkodtató következtetések egyetlen szépséghibája, hogy Fenyő egyáltalán nem tünteti fel a forrásjegyzékét, így – bár elképzelhető, hogy az egész cikket csak és kizárólag saját megfigyeléseire alapozta – megnehezíti a további kutatásokat.

A kötet utolsó fejezete a *Könyvtárak* címet viseli, és egyáltalán nem meglepő módon a könyvtárak és a művelődés témakörét járja körül. A könyvtár mint az alapvető műveltség megszerzésének, a szövegértési készségek fejlesztésének helyszíne, természetesen a tanórákon is megjelenik. Járinka Magdolna és Máté Lászlóné beszámolója a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és az iskolák kapcsolatáról, Kürtösi Zsoltné előadása az Áldás utcai általános iskola könyvtári óráiról és Szakmári Klára, a Budai Nagy Antal Gimnázium könyvtárosának írása a földrajz- és biológiaórákon alkalmazott periodikák használatáról – olyan irányt mutat, amelyet érdemes az iskoláknak követniük, hogy a tanulók a későbbiekben is lelkes könyvtárlátogatók és -használók legyenek. A kötet Gordon Győri János zárszavával végződik, aki röviden összefoglalja a konferencián feltárt eredményeket és tennivalókat.

Végezetül szólni kell néhány apró, ám annál bosszantóbb szerkesztési hibáról. Gyakran találkozni azzal, hogy a szövegben áthúзва ugyan, de benne maradtak a szerző által korábban kihagyásra ítélt szavak. Emellett Fehér Péter és Hornyák Judit előadásának szövegében néhány táblázat, szemmel láthatóan, hibás adatokat tartalmaz, ami elbizonytalanítja az olvasót a kötet többi adatának helyességében. Fűzfa Balázs előadásának címe nem egyezik a tartalomjegyzékben feltüntetettel.

Egy konferencia anyagából nehéz kötetet szerkeszteni, hiszen az előadások élőszóban gyakran lendületesebbek. A Magyar Olvasástársaság által kiadott kötet azonban összességében mégis eléri célját, és remekül bemutatja azokat az irányokat, amelyeket a tanárok, kutatók igyekeznek feltárni mindennapi munkáikban, elősegítve ezzel a magyar olvasási kultúra és szövegértés fejlődését, fejlesztését.

Balkányi Péter